

## JEZIKOSLOVNI ZAPISKI

304

Dritter Theil.

**Taken** \* storea, Ta'cken; von dem Altfränk. und Alem. tachen, welches decken bedeutet. Das lateinische teges ist auch von tegere. (7)  
tändeln *futilia agere*, t'ändeln, von Tand.

**Taz**, **Daz**, Umgeld.\* Daz ist wegen der unrichtig Taz auch wegen des T. Die Oesterreicher sprechen Daz. (7)

**Tazel**, **Manschetten**,\* Handkrausen, Handblätter. Die izzige Frucht, welche dem guten Geschmack sehr wehe thut, verdienet den letzten Namen mit allem Rechte. Die Steyerländer, Oesterreicher u. sprechen Tazel, von Taze, welches W. in satyrischen Ausdrücken auch eine Menschenhand bedeutet, von *raz* greifen, wie in der vorherigen Anmerkung ist gesagt worden.

träzen, irritare, tr'äzen.

**Tremel**, ein Knüttel, grosser Prügel; Trämel, verkleinert von *Tram* trabs. Die Steyerländer sprechen Drämel.

**verbaint** (verstopft), **verb'aint**, oder **verb'aint**, b. i. durch übermäßiges Ausfilzen verderbet. Im Schwedischen heisst noch *banna* ausfilzen.

**Waderl**\*, **flabellum**; **W'aderl**, von dem Altfränkischen *wāhen*, heutiges Tages *wēhen*. Es sollte aber *wāben* geschrieben werden, denn das Stammwort ist *wā*. Die Steyerländer sprechen, mit starkem

Wenden und Slaven, die Erklärungen vieler ihrer dunklen Wörter so gut hören müssen, als die Sachsen aus dem Oesterreichischen; diese Ukrainische Mundart, *sage ich*, *spricht keiner*, und dem Stamme ähnlicher, *kolo für okoli*, wie aus dem Liede abzusehen, in dem ein Vers sich so anfängt:

Kolo wodi, kolo mlina,  
Sakwitla kalina,

b. i. Um das Wasser, um die Mühle,  
Steht man Schwelkenstaude blühen u.

Das Wendische und Slavische *kalina* ist *opulus Ruelii*; daher haben die Schlesier ihre *Kalinenbeere* geborget. Die besten und bekanntesten Kuchen der Wenden (der Niedersächsischen sowol als der Oesterreichischen) sind die *Portizen*, welcher Name wie *Schwizbrod* lautet, von *potit* schwitzen, weil die fette Fülle im Backen herausschwitzet.

- (7) Der Stammvocal muß in der Schlesiischen Mundart noch gebräuchlich seyn, weil *Steinbach*, *abgedacht*, *aufgedacht*, *bedacht* u. anstatt *abgedeckt* u. schreibt. Einige Oesterreicher sprechen auch *Ta'cken*, für *Ta'cken*.
- (8) **Tazen** sind die Füße derjenigen Thiere, welche damit, wie die Menschen mit Händen, etwas anfassen können, von *raz* extendere und apprehendere. Die Katzen, Luchse, Bären, haben Tazen: daher sagt man in Oesterreich ein

Tazo

**Jezikoslovni zapiski 28 • 2022 • 1**

**ISSN 0354-0448**

Uredniški odbor **Hubert Bergmann, Metka Furlan, Alenka Jelovšek, Mateja Jemec Tomazin, Karmen Kenda-Jež, Valerij M. Mokijenko, Alenka Šivic-Dular, Andreja Žele Peter Weiss**

Urednik **Peter Weiss**

Tehnična urednica **Alenka Jelovšek**

Prevod izvlečkov in povzetkov v angleščino **Donald Reindl, DEKS, d. o. o.**

Naslov uredništva **Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti (ZRC SAZU)  
Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša  
Novi trg 4, SI-1000 Ljubljana, Slovenija**

Telefon **+386 1 4706 160**  
<https://ojs.zrc-sazu.si/jz>  
<http://bos.zrc-sazu.si/knjige/index.html>

Izdal **Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša**

Založila **Založba ZRC**

Zanju **Oto Luthar, Kozma Ahačič**

Glavni urednik **Aleš Pogačnik**

Prelom **Peter Weiss, Simon Atelšek**

Oblikovanje **Evita Lukež**

Tisk **Birografika BORI, d. o. o.**

Naklada **250 izvodov**

Letna naročnina **10 €**

Letna naročnina za študente **8 €**

Cena posamezne številke **7 €**

Cena dvojne številke **12 €**

Naročila sprejema **Založba ZRC, p. p. 306, 1001 Ljubljana, Slovenija**

Telefon **+386 1 4706 464**  
[zalozba@zrc-sazu.si](mailto:zalozba@zrc-sazu.si)



**arrs**

JAVNA AGENCIJA ZA RAZISKOVALNO DEJAVNOST  
REPUBLIKE SLOVENIJE

Revija izhaja s podporo  
Javne agencije za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

Jezikoslovni zapiski so uvrščeni v mednarodne zbirke podatkov  
MLA International Bibliography of Books and Articles on the  
Modern Languages and Literatures, New York, ZDA; Bibliographie  
linguistique / Linguistic bibliography, The Hague, Nizozemska;  
IBZ, K. G. Saur Verlag, Osnabrück, Nemčija; New Contents Slavistics,  
Staatsbibliothek zu Berlin, Nemčija.

To delo je na voljo pod pogoji slovenske licence Creative  
Commons 4.0, ki ob priznavanju avtorstva dopušča nekomercialno  
uporabo, ne dovoljuje pa nobene predelave.



METKA FURLAN

SLOVANSKA BESEDA V ČASU IN PROSTORU  
LJUBOV V. KURKINE

COBISS: 1.19

[HTTPS://DOI.ORG/10.3986/JZ.28.1.12](https://doi.org/10.3986/JZ.28.1.12)L. V. Kurkina, *Slavjanskoe slovo vo vremeni i prostranstve*, Moskva: Indrik, 2021, 832 str.

V letu 2017, ko je svetovno znana ruska etimologinja Ljubov Viktorovna Kurkina, od leta 2015 dopisna članica Slovenske akademije znanosti in umetnosti, obhajala svoj visoki jubilej, smo se ji v Ljubljani poklonili z izdajo zbornika, v katerem smo zapisali: »Na začetku letošnjega leta [= 2017] je častljivo obletnico rojstva obhajala v slovanskem svetu in širšem jezikoslovnem svetu dobro znana, cenjena in spoštovana moskovska etimologinja Ljubôv Víktorovna Kúrkina. S pričujočo številko revije Jezikoslovni zapiski ji njeni snovalci skupaj z domačimi in tujimi avtorji prispevkov, ki so se povabili k sodelovanju odzvali brez zadržkov in z veseljem, izražamo globoko hvaležnost za dolgoletno in obsežno opravljeno delo na področju slovanske etimologije, za njen pristni človeški odnos, Slovenci pa ne moremo prezreti tudi njenega velikega prispevka k boljšemu poznavanju slovenskega jezika v strokovnih krogih zunaj meja Slovenije ter k etimološkimi in primerjalnozgodovinskimi raziskavam našega jezika.« (*Jezikoslovni zapiski* 23.2 (2017), 9)

L. V. Kurkina pa se kljub častitljivi starosti v svoji ljubezni in predanosti slovanski etimologiji ni ustavila. Od leta 1965 dalje, ko se je v Moskvi zaposlila na Oddelku za etimologijo in onomastiko Inštituta za ruski jezik V. V. Vinogradova Ruske akademije znanosti, neprekinjeno še danes avtorsko sodeluje pri izdelavi kolosalnega dela *Ėtimologičeskij slovar' slavjanskih jazykov: praslavjanskij leksičeskij fond*, katerega utemeljitelj in dolgoletni urednik je bil Oleg N. Trubačov (1930–2002). Doslej je izšlo že 42 zvezkov. Od samega začetka je bila pri slovarju zadolžena za izbor in etimološko analizo gradiva bolgarskega, makedonskega, starocerkvenoslovanskega in slovenskega jezika, od 40. zvezka dalje pa tudi gradiva poljskega in obeh lužiških jezikov. Ob zahtevnem rednem delu je L. V. Kurkina izdala samostojni monografiji *Dialektnaja struktura praslavjanskogo jazyka po dannym južnoslavjanskoj leksiki* (Ljubljana, 1992) in *Kul'tura podsečno-ognevego zemledelija v zerkale jazyka* (Moskva, 2011) ter bibliografski priročnik *Literatura k kursu »Ėtimologija«* (2011: [http://etymolog.ruslang.ru/doc/etymology\\_literature.pdf](http://etymolog.ruslang.ru/doc/etymology_literature.pdf)), v kolektivnem delu *Tolkovyj slovar' russkogo jazyka s vključenjem svedenij o proishoždenii slov: 82 000 slov i frazeologičeskikh vyraženij*

(Moskva, 2007, ponatisa 2008, 2011) pa kot avtorica prispevala etimološke razlage iztočnic slovanskega izvora in izposojenk iz časa do 18. stoletja.

Sočasno od leta 1964 dalje neprekinjeno objavlja razprave, članke in recenzije v pomembnih etimoloških in drugih jezikoslovnih revijah in zbornikih v Rusiji in drugod po svetu, tudi v Sloveniji.<sup>1</sup> Ker so prav te bibliografske enote razpršene po zelo različnih, danes tudi že težje dostopnih publikacijah, je hvalevredno, da se je L. V. Kurkina odločila, da izbor tega svojega dolgoletnega publicističnega opusa ponovno izda v originalni ali deloma predelani obliki.

Pred nami je zato nova monografija v obsegu 832 strani, ki jo je avtorica pomenljivo naslovila *Slovanska beseda v času in prostoru*, razprav, člankov in recenzij pa ni razvrstila po kronološkem kriteriju objav, ampak v sedem tematskih sklopov, in sicer (I) *Etimologiziranje slovanske leksike* (13–135), (II) *Izkušnje etimološkega preučevanja južnoslovanskih jezikov* (137–375), (III) *Etimologiziranje ruske leksike* (377–514), (IV) *Notice k etimologiji zahodnoslovanskih jezikov* (515–525), (V) *Tematske skupine leksike v kulturnem in lingvoetničnem kontekstu* (527–580), (VI) *Izglasne povezave slovanske leksike: vprašanja lingvene geneze slovanskih jezikovnih skupin* (581–627) in (VII) *Iz zgodovine slavistike* (629–690). Osrednjemu delu monografije, ki z naslovi ponazarja avtoričino temeljno usmeritev etimoloških raziskav v leksikalna, arealna in lingvogenetska vprašanja, sledijo popis virov in strokovne literature (691–741), kazalo oseb (742–752), obširno in po jezikih razčlenjeno kazalo obravnavanega besedja (753–824) in razlaga uporabljenih krajšav (825–829). Na koncu vsake od ponovno v izvorni obliki objavljenih ali v tej izdaji predelanih enot je naveden natančen bibliografski podatek o njeni prvi objavi. Žal avtorica posebej ne navaja, kateri prispevki so ponovno objavljeni v izvorni in kateri v predelani varianti, saj bi bil ta podatek dobrodošel za morebitno ugotavljanje, v čem se nova objava razlikuje od prve, ne nazadnje tudi za ugotavljanje razvoja etimološke misli L. V. Kurkine.

V vsakem od sedmih tematskih sklopov je združila prispevke, v katerih je raziskovalni fokus usmerjen k enemu od temeljnih izzivov, ki določajo njene etimološke raziskave: evidenca praslovanskega leksikalnega fonda, povednost južnoslovanskih jezikov, zlasti slovenščine, za praslovanski leksikalni fond, povednost ruske leksike za praslovanski leksikalni fond, etimološke raziskave slovanske leksike kot vir za rekonstrukcijo praslovanske duhovne in materialne kulture, lingvene geneza slovanskih jezikovnih skupin in zgodovina etimoloških raziskav v slavistiki.

Temeljni predmet in vsakokratno izhodišče njenih raziskav je slovanska beseda, ki jo kot etimološki izziv ob upoštevanju njene ožje in širše slovanske besedne družine in zato ustreznice v drugih slovanskih jezikih vodi do njenih starejših formalnih (predvsem besedotvornih) in pomenskih karakteristik in s tem do nje-

<sup>1</sup> V letu 2017 izdelana bibliografija (*Jezikoslovni zapiski* 23.2 (2017), 13–29) je zajela že več kot 190 avtoričinih objavljenih znanstvenih razprav, člankov in recenzij.

nega položaja v starejših jezikovnih stopnjah tja do najstarejše praslovanske. Razporeditev tako evidentiranih sestavin praslovanskega leksikalnega fonda v mlajših jezikovnih stopnjah in v posameznih slovanskih jezikovnih skupinah ali celo samo jezikih (izoglosni poteki) pa ponuja uvid v narečno členitev praslovanščine in kasnejše mednarečne stike, kar odpira pot za pojasnjevanje lingvogenetičnih vprašanj slovanskih jezikov. Za slovenščino je na primer pomembno njeno spoznanje, ki ga je izpostavila že leta 1992, da izoglosni poteki, vezani na slovenščino, ne potrjujejo teorije, da bi pri oblikovanju južnoslovanske jezikovne skupine sodelovali tudi vzhodni Slovani, ampak specifično slovensko-vzhodnoslovanske izolekse izvirajo še iz zgodnjega praslovanskega obdobja.

V monografiji so v drugi tematski enoti na 157 straneh pod skupnim naslovom *Etimologiziranje slovenskega jezika* (211–375)<sup>2</sup> zbrane bibliografske enote, v katerih je izhodišče raziskave slovensko jezikovno gradivo. Odkar je L. V. Kurkina davnega leta 1968 v moskovski reviji *Ètimologija 1966* objavila prispevek z naslovom *Slovenske etimologije*, v katerem je prvič za izhodišče svoje raziskave postavila slovensko besedje (sln. *bezati* in *bohot*), so se etimološke analize slovenske leksike vrstile neprekinjeno, v prispevkih in recenzijah pa seštevek obravnavanih različnih slovenskih besed – glede na kazalo v monografiji – presega številko 1500. Slovenska leksika jo zanima predvsem v luči možne praslovanske dediščine, zato se v glavnem osredotoča na manj pogosto, praviloma narečno etimološko še nepojasnjeno leksiko, ki bi lahko osvetlila izhodiščni praslovanski leksikalni in posledično oblikotvorno-besedotvorni sistem. Slovenska leksika je namreč konglomerat, v katerem izredni arhaizmi soobstajajo z mlado, ne nujno le izposojeno leksiko. Med arhaizme naše leksike je L. V. Kurkina prepričljivo uvrstila tolminski glagol *grusti gruzem* ‘gristi’ (Kurkina 2021 [1996]:<sup>3</sup> 228), ki v slovenščini in tudi širše v slovanskem svetu predstavlja edini primer z ohranjeno polno stopnjo glagolske osnove, ker jo je očitno že zelo zgodaj izpodrinil istopomenski ničtostopenjski *gristi grizem* < psl. \**gryz-ti gryzešb*.

Vsebinska razdelka *Etimologiziranje slovenskega jezika* je v monografiji razčlenjena s podnaslovi *K rekonstrukciji deleža slovenskega jezika v praslovanskem leksikalnem fondu*, *Leksikalni arhaizmi slovenskega jezika*, *O leksikalnih arhaizmih tolminskega narečja*, *Etimologija slovenskih leksikalnih dialektizmov*, *Notice o slovenski etimologiji*, v katerih se vrstijo etimološke analize slovenskega besedja. Sledijo *Komentarji k etimološkemu slovarjem slovenskega jezika*, kjer so na straneh 286–345 ponovno objavljene vse štiri avtoričine recenzije *Etimološkega slovarja slovenskega jezika* prvega avtorja Franceta Bezlaja

2 V razdelku s tem naslovom je na straneh 369–375 ponovno objavljena tudi predstavitev dveh hrvaških narečnih slovarjev, Jurišičevega *Rječnika govora otoka Vrgade* (iz leta 1973) in Hraste-Šimunovičevega slovarja *Čakavisch-deutsches Lexikon* (iz leta 1979). Uvrstitev teh dveh enot pod skupni naslov *Etimologiziranje slovenskega jezika* je smiselna, ker v obeh prikazih avtorica opozarja tudi na slovensko-čakavske ustreznice.

3 Letnica v oklepaju se nanaša na leto prve objave.

(kasneje tudi Marko Snoj in Metka Furlan), recenzija *Slovenskega etimološkega slovarja* (346–352) Marka Snoja iz leta 1997 ter recenzija *Novega etimološkega slovarja slovenskega jezika: poskusni zvezek* (353–362) Metke Furlan iz leta 2013. Recenzijam sledi poročilo o Karničarjevi slovarski monografiji o koroškem obirskem narečju (363–368) iz leta 1990.

Vsi, ki se posvečamo etimologiji slovanske leksike v okviru nacionalnih etimoloških slovarjev ali z vidika praslovanske leksike, pa tudi slovanski primerjalni jezikoslovci in dialektologi smo L. V. Kurkini izjemno hvaležni za velikansko opravljeno delo, saj lahko zdaj najdemo njene razprave, članke in recenzije v eni knjigi. Z njo nam je avtorica prihranila čas, ki bi ga porabili pri iskanju njenih razpršenih objav. Hkrati pa monografija zavezuje k uporabi, saj opravičilo o nedostopnosti posameznih bibliografskih enot ne pride več v poštev.